

الدّرس الثالث عشر

المفعول فيه

موضوع **زمان** از دیرباز ذهن جستجوگر انسان را به خود مشغول داشته است.

جملات نیز از تأثیر جادویی زمان مصون نمانده‌اند.

کدام کامل تر است؟

من رفتم و خواندن

کدام یک مقید به زمان است؟

من رفتم و خواندم.

به این دو نمونه
توجه کنید:

اگر زمان نبود هیچ فعلی متولد نمی شد!

به این تصاویر بنگرید:

○ موضوع این تصاویر چیست؟

○ آیا زندگی برای موجودات زنده بدون «مکان» امکان دارد؟

کدام کامل تر است؟

علت آن را چه می دانید؟

من رفتم و برگشتم.

من به کتابخانه رفتم و ظهر برگشتم.

توجه کنید:

آیا به اهمیت موضوع «زمان» و «مکان» پی بردید؟

در پرتو دو بُعد

جملات مفهومی واضح و روشن پیدا می‌کنند.

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾
«الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ.»

به تأثیر زیبایی
مکان و زمان در
این عبارات توجه
کنید:

به خاطر اهمیت زمان و مکان کلمات
خاصی را برای آن وضع نموده‌اند.

مکان

فوق
تحت
أمام
وراء
بين
عند
قرب
جنب

زمان

الآن
غد
اليوم
أمس
صباح
مساء
قبل
بعد
ليل
نهار

به این کلمات «اصطلاحاً» ظرف زمان و ظرف مکان
می‌گوییم که معادل قید زمان و مکان در فارسی هستند.

مقایسه

جَلَسْتُ تَحْتَ الشَّجَرَةِ. در زیر درخت نشستیم.

سَافَرْنَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ. روز جمعه سفر کردیم.

- کلمات «تَحْتَ» و «يَوْمَ» چه کلماتی هستند؟
- به ترجمه این جمله ها توجه کنید :
- هنگام ترجمه ظرف ها از چه حرفی می توان استفاده کرد؟

بدانیم

ظرف ها معنای حرف جرّ «في» را به همراه دارند لذا به آن ها «مفعول فيه» می گویند.

قَرَأْتُ كِتَابًا لَيْلًا. قَرَأْتُ كِتَابًا فِي اللَّيْلِ.

سَافَرْنَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ. سَافَرْنَا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ.

با حرف جرّ «في» به کار رود، دیگر مفعول فيه نیست بلکه مجرور به حرف جرّ است.

اما اگر

مفعول فيه از جهت اعراب منصوب است.

بیشتر بدانیم

ما أَرْخَصَ الْجَمَلَ لَوْلَا الْقِطَّةُ!

كان عندَ فِلاَحٍ جَمَلٌ يُحِبُّهُ كَثِيراً وَ يَسْتَخْدِمُهُ فِي الْإِنتِقَالِ بَيْنَ الْقَرْيَةِ وَالْمَدِينَةِ .
فِي يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ ذَهَبَ نَحْوَ سُوقِ الْمَدِينَةِ وَ فَقَدَ جَمَلَهُ هُنَاكَ فَطَلَبَ الْفِلاَحُ مِنَ النَّاسِ
أَنْ يُفْتَشُوا عَنِ الْجَمَلِ . فَتَشَّ النَّاسُ كُلَّ مَكَانٍ . وَلَكِنْ دُونَ فَائِدَةٍ .
و بَعْدَ تَفْتِيشٍ طَوِيلٍ وَ تَعَبٍ كَثِيرٍ ... أَقْسَمَ الْفِلاَحُ أَمَامَ النَّاسِ أَنْ يَبِيعَ الْجَمَلَ
بِدِينَارٍ وَاحِدٍ إِنْ وَجَدَهُ . تَعَجَّبَ النَّاسُ مِنْ هَذَا السَّعْرِ الرَّخِيسِ وَ حِينَما كانَ يَتَجَوَّلُ
فِي السُّوقِ مَساءً ، وَجَدَ الْجَمَلَ قُرْبَ شَجَرَةٍ .
فَفَرِحَ وَلَكِنَّهُ تَذَكَّرَ قَسَمَهُ . فَكَّرَ الْفِلاَحُ لِحُظَّةً فَأَخْضَرَ قِطَّةً وَ جَعَلَهَا عَلَى الْجَمَلِ
وَ وَقَفَ وَسَطَ السُّوقِ وَ نادى : مَنْ يَشْتَرِي الْجَمَلَ بِدِينَارٍ وَالْقِطَّةَ بِالْفِ دِينَارٍ مَعاً ؟
تَجَمَّعَ النَّاسُ حَوْلَهُ وَ فَهِمُوا أَنَّهُ لا يَقْضُدُ أَنْ يَبِيعَ جَمَلَهُ فَأَنْصَرَفُوا وَ هُمْ يَقُولُونَ :
ما أَرْخَصَ الْجَمَلَ لَوْلَا الْقِطَّةُ!

الذَّكاءُ

كانَ لِمَلِكٍ غَلِيظِ الْقَلْبِ خادِمٌ . فِي يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ عِنْدَما قَدَّمَ الخادِمُ الطَّعامَ
إلى الْمَلِكِ سَقَطَتْ قِطْرَةٌ مِنَ الطَّعامِ عَلى قَمِيصِهِ فَغَضِبَ الْمَلِكُ وَ أَمَرَ بِقَتْلِهِ فوراً
فَسَكَبَ الخادِمُ الطَّعامَ كُلَّهُ عَلى رَأْسِ الْمَلِكِ وَ هُوَ يَقولُ :

أَخْبَلُ أَنْ يَكُونَ الْمَلِكُ قَاتِلِي لِقَطْرَةٍ فَعَظَّمْتُ ذَنْبِي لِأَكُونَ ذَا حَقٍّ فِي قَتْلِي .
فَتَبَسَّسَ الْمَلِكُ وَصَفَحَ عَنْهُ .

أَجِبْ عَنِ الْأَسْئَلَةِ التَّالِيَةِ :

١- مَاذَا فَقَدَ الْفَلَّاحُ؟

٢- أَيْنَ وَجَدَ جَمَلَهُ؟

٣- لِمَ أَمَرَ الْمَلِكُ بِقَتْلِ الْخَادِمِ؟

٤- مَاذَا عَمِلَ الْخَادِمُ لَمَّا أَمَرَ الْمَلِكُ بِقَتْلِهِ؟

التمرين الأول

عَيِّنِ الْمَفْعُولَ فِيهِ فِي الْعِبَارَاتِ التَّالِيَةِ:

١- ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا﴾

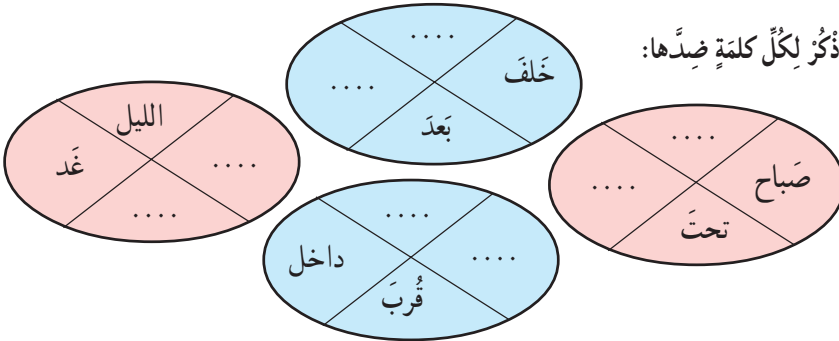
٢- ﴿لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ﴾

٣- «إِنَّ الْمَرْءَ مَحْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ»

٤- يُحَاسِبُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

التمرين الثاني

أذْكَرُ لِكُلِّ كَلِمَةٍ ضِدَّهَا:

التمرين الثالث

صَحِّحِ الْأَخْطَاءَ فِي الْعِبَارَاتِ التَّالِيَةِ مَعَ بَيَانِ السَّبَبِ:

عدد الأخطاء الشكل الصحيح

١- الْعِقَابُ شَدِيدٌ عَلَى الظَّالِمِينَ يَوْمَ الْحِسَابِ.

٢- يَسْتَعِدُّ الْمُسْلِمِينَ لِدَفْعِ زَكَاةِ الْفِطْرِ لَيْلَةَ عِيدِ الْفِطْرِ.

٣- لَيْسَ الْغَادِرُ فَائِزٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

التمرين الرابع

للإعراب والتحليل الصرفي:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾

– «عند» چنانچه ظرف مکان باشد معمولاً به صورت «نزد» و چنانچه ظرف زمان باشد به صورت «به هنگام، وقت» ترجمه می شود :

الکتابُ عِنْدَ التَّلْمِیْذِ : کتاب نزد دانش آموز است.

نذهب إِلَى الْمَسْجِدِ عِنْدَ الْغُرُوبِ : به هنگام غروب به مسجد می رویم.

– چون در زبان عربی معمولاً فعل خاصی برای مفهوم «داشتن» به کار نمی رود،

بنابراین برای بیان این معنا از کلمه «عند» و یا «لام جاره» استفاده می شود :

كَانَ عِنْدِي كِتَابٌ قَدِيمٌ : کتاب ارزشمندی داشتم. لي مَكْتَبَةٌ صَغِيرَةٌ : کتابخانه کوچکی

دارم.

– هُنَاكَ (ظرف مکان) گاهی اوقات به معنای «هست، وجود دارد» به کار می رود :

هُنَاكَ كِتَابٌ عَلَى الْكُرْسِيِّ : کتابی روی صندلی هست. (وجود دارد)

للترجمة

۱- ﴿وَمَا تَقْدُمُوا لَأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ﴾

۲- من صفات المنافق التملق عند الحاجة و التكبر عند القدرة.

۳- هُنَاكَ طُلَّابٌ فِي الْمَدَارِسِ وَالْجَامِعَاتِ يَعْمَلُونَ لِمَجْدِ الْبِلَادِ وَ عِزِّهَا.

اقراء العبارات ثم ترجمها إلى الفارسية بعبارات مألوفة:

* إحدَرَ أَنْ يَرَاكَ اللَّهُ عِنْدَ مَعْصِيَةٍ وَ يَفْقِدَكَ عِنْدَ طَاعَتِهِ فَتَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ.

* لسانُ العاقلِ وراءَ قلبِهِ و قلبُ الأحمقِ وراءَ لسانِهِ.

* أَكْثَرُ مِصْرَاعِ الْعُقُولِ تَحْتَ بُرُوقِ الْمَطَامِعِ.

إحدَرَ: برحذر باش يَفْقِدَ: گم کند مِصْرَاعِ: ج مَصْرَعِ: ج مَصْرَعِ: هلاکت گاه
الْبُرُوقِ: ج برق: درخشش الْمَطَامِعِ: طمع ها

۱- کدام یک از آیات زیر از نظر مفهوم با دو آیه دیگر متفاوت است.

- الف) ﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾ (یوسف / ۷۶)
- ب) ﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ (الأنعام / ۱۸)
- ج) ﴿وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾ (الأنعام / ۱۶۵)

۲- با توجه به ترجمه جای خالی را در آیات زیر کامل کنید:

الف) ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا ... هُمَا﴾ (طه / ۶)

از آن اوست آنچه در آسمان‌ها و زمین و میان آن‌هاست.

ب) ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا ... هُمْ﴾ (البقرة / ۲۵۵)

آنچه را که پیش رو و آنچه را که پشت سرشان است، می‌داند.

ج) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا ... لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ (یس / ۴۵)

و آنگاه که به ایشان گفته شود از آنچه در پیش رو دارید و آنچه پشت شماست (کیفر

گناهان)، بپرهیزید شاید مورد رحمت قرار گیرید.